

Голові спеціалізованої вченої
ради Д 08.080.09
Національного технічного
університету «Дніпровська
політехніка» Міністерства
освіти і науки України,
доктору історичних наук,
професору
Є.І. Бородіну

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора наук з державного управління, професора
Квітки Сергія Андрійовича
на дисертацію

Матвєєнко Ірини Володимирівни «Система впливів в публічному управлінні:
теоретико-методологічний аспект»,
подану до захисту у спеціалізовану вчену раду Д 08.080.09
у Національному технічному університеті «Дніпровська політехніка»
на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління
за спеціальністю 25.00.01 – теорія та історія державного управління

**Актуальність теми дисертації, зв'язок з науковими програмами,
темами**

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена необхідністю наукового обґрунтування теоретико-методологічних аспектів системи впливів у публічному управлінні та вироблення практичних рекомендацій щодо їх впровадження. Сучасні суспільні трансформації, виклики глобалізації, розвиток цифрових технологій, політичні та соціально-економічні зміни, а також необхідність удосконалення процесів взаємодії між державою та суспільством потребують нових підходів до розуміння впливів у публічному управлінні. Важливість дослідження зумовлена тим, що існуючі моделі впливів не завжди враховують багаторівневу взаємодію суб'єктів управління, складність соціальних процесів та потребу у гнучких адаптивних стратегіях. Уперше проведене комплексне дослідження системи впливів дозволяє визначити її структурні компоненти, ієрархію, особливості функціонування та зв'язки, що сприятиме підвищенню ефективності публічного управління. Розробка нової парадигми впливів в публічному управлінні, створює основу для вироблення прикладних моделей та їх практичного впровадження.

Актуальність роботи підсилюється необхідністю формування дієвих

форм залучення громадськості до управлінських процесів, що є важливим для побудови стійких соціальних зв'язків та ефективного державного управління. Запропоновані в дослідженні концептуальні засади та інструментарій мають особливе значення в умовах правового режиму воєнного стану та повоєнного відновлення, оскільки питання управлінських впливів, їх легітимності, ефективності та спрямованості на консолідацію суспільства стають критично важливими. Удосконалення методологічних підходів до аналізу впливів та їх застосування в практиці державного управління дозволить не лише підвищити рівень ухвалення управлінських рішень, але й забезпечити стійкість соціально-економічних процесів, ефективну комунікацію між органами влади та громадськістю, а також протидію деструктивним впливам.

Все вище зазначене вказує на необхідність переосмислення теоретичних і методологічних засад впливів у публічному управлінні з урахуванням сучасних трансформаційних викликів. Формування нових підходів до системи впливів сприятиме підвищенню легітимності влади, соціальної згуртованості та інноваційності державного управління. Використання міжнародного досвіду країн, що пройшли через військові конфлікти, дозволить розробити ефективні механізми контролю та запобігання руйнівним впливам, забезпечуючи стійкість та розвиток державних і громадських інституцій. Це створює передумови для більш стійкого розвитку держави, підвищення ефективності управлінських рішень та формування нової культури взаємодії між владою, громадянським суспільством, бізнесом та іншими зацікавленими сторонами.

Все це визначає актуальність дисертаційного дослідження щодо виокремлення теоретико-методологічного аспекту системи впливів в публічному управлінні.

Дисертаційна робота виконана у межах реалізації комплексного наукового проєкту «Державне управління та адміністрування» Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України та пов'язана з темами науково-дослідних робіт: «Забезпечення конструктивного діалогу між владою та суспільством» (ДР 0115U001262), де автором обґрунтовано теоретичні основи забезпечення конструктивного діалогу між владою та суспільством з позиції впливу громадськості та впливу інформаційно-комунікаційних технологій; «Багаторівневе управління (multilevel governance) регіональним розвитком в контексті модернізації публічної влади в Україні» (ДР 0117U004394), де автором обґрунтовано види впливів в системі публічного управління на національному та місцевому рівні; визначено співвіднесення впливів на національному та місцевому рівні при встановленні побудови

взаємовідносин між органами влади та громадянським суспільством; «Система публічного управління євроінтеграційними процесами України в умовах глобалізації» (ДР 0118U001598), де автором обґрунтовано методологічні засади впливу глобалізації у системі публічного управління; визначено теоретико-прикладні засади щодо характеристики інформаційного та комунікативного впливу з позицій уточнення їх місця в процесі глобалізації. Дисертаційна робота виконана в межах госпдогвірної науково-дослідницької теми «Практичні аспекти механізмів реалізації соціально-гуманітарної політики в Україні: регіональний вимір» (ДР 0120U102492), де автором обґрунтовано теоретико-методологічні підходи щодо характеристики соціального впливу в публічному управлінні; визначено теоретико-прикладні засади розвитку соціально-гуманітарного середовища в контексті різних видів впливів. Дисертаційна робота пов'язана з темою науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська політехніка» «Сучасні інновації в системі публічного управління в умовах глобалізаційних ризиків та кризових явищ» (ДР 0122U002247), де автором визначено теоретико-методологічні засади особливостей розвитку та запровадження інновацій в системі публічного управління в умовах глобалізаційних ризиків та кризових явищ; обґрунтовано теоретико-методологічні засади розроблення та функціонування механізмів запровадження інновацій в системі публічного управління; обґрунтовано теоретико-методологічні підходи щодо характеристики організаційно-управлінських видів впливу у публічному управлінні в контексті запровадження інновацій та ін.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність

Рівень обґрунтованості та достовірності наукових результатів, отриманих здобувачем в результаті проведених досліджень підтверджуються використанням широкого спектру методів дослідження як загальнонаукових так і спеціальних. Це надало можливість дисертанту обґрунтовано сформулювати висновки з дискусійних питань в наукових дослідженнях наукової галузі «державне управління» та провести комплексне дослідження теоретико-методологічних засад впливів в публічному управлінні, їх типології, моделей, систематизації і запропонувати нове вирішення наукової проблеми. Це також сприяло побудові авторської системи впливів в публічному управлінні, яка ґрунтується на теоретичній моделі системи впливів в публічному управлінні, що репрезентативно відображається у прикладній моделі системі впливів та враховує запропоновані шляхи практичної реалізації цих двох моделей.

Висока обґрунтованість і достовірність отриманих у дисертаційному

дослідженні результатів підтверджується ґрунтовними теоретичними та методологічними засадами, а також залученням широкого спектра джерел, зокрема українських і зарубіжних наукових публікацій, документальних матеріалів і нормативно-правових актів.

Розробленість отриманих результатів засвідчується апробацією результатів дослідження органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, науково-навчальними закладами, громадськими інституціями, що підтверджено відповідними довідками та актами про впровадження і вказує на широту охоплення проблеми.

Дисертаційна робота відповідає паспорту спеціальності 25.00.01 – теорія та історія державного управління, а саме: п. 1 «сутність і зміст, основні категорії, поняття, методологія та принципи державного управління»; п. 2 «держава і влада як суспільні феномени; основні принципи та особливості державотворення; державне управління як система суспільних відносин»; п. 4 «доктрини, концепції, теорії державного управління, світові тенденції їх розвитку та порівняльний аналіз»; п. 8 «взаємовідносини держави та суспільства, державної влади з політичними партіями, об'єднаннями й організаціями громадян»; п. 12 «стиль державно-управлінської діяльності; вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на стиль державного управління»; п. 13 «аналіз і адаптація зарубіжного досвіду». Дисертація також відповідає формулі спеціальності.

Дисертант здійснив ретельний аналіз наукових та правових джерел за темою дисертаційної роботи, що дозволило виокремити основні проблемні питання, які потребують наукового осмислення.

Зміст публікацій І.В. Матвеєнко з теми дисертаційного дослідження засвідчують належний рівень обґрунтованості і достовірності отриманих наукових результатів та зроблених висновків і пропозицій.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження полягає у науковому обґрунтуванні теоретико-методологічних аспектів системи впливів в публічному управлінні та виробленні практичних пропозицій щодо їх запровадження.

На захист виносяться такі основні наукові положення, що відображають ступінь та зміст отриманої наукової новизни:

уперше:

- проведено комплексне дослідження теоретико-методологічних засад впливів в публічному управлінні, їх типології, моделей, систематизації і запропоновано нове вирішення наукової проблеми – теоретико-методологічне обґрунтування концептуальних засад системи впливів в публічному

управлінні, яка ґрунтується на теоретичній моделі впливів в публічному управлінні, має методологічну основу, засновану на прикладній моделі впливів в публічному управлінні і передбачає практичну реалізацію;

- запропоновано нову парадигму впливів в публічному управлінні, що стало підставою для вироблення теоретичної моделі впливів в публічному управлінні, заснованої на теоріях впливів;

- розроблено прикладну модель впливів в публічному управлінні та виокремлено її концептуальні особливості;

- запропоновано шляхи практичної реалізації теоретичної і прикладної моделі системи впливів в публічному управлінні, зокрема розроблено: основні напрями державної доктрини впливів в публічному управлінні та адмініструванні; методикку аналізу впливів при вироблені нормативно-правових актів і програм розвитку на всіх рівнях публічного управління та адміністрування; спеціальну освітню програму підготовки фахівців з розвитку публічної сфери, де основним акцентом мають бути питання системи впливів в публічному управлінні;

удосконалено:

- теоретико-методологічні підходи щодо з'ясування сутності системи впливів в публічному управлінні, зокрема шляхом надання нового змісту категорії «вплив» та введено в науку державного управління категорію «система впливів в публічному управлінні»;

- концептуальні основи побудови моделей системи впливів з акцентами на формуванні колективного суб'єкту впливів;

- методологічні засади організації спільної діяльності, партнерства, міжсекторальної взаємодії із застосуванням методології колективного суб'єкту впливу;

дістали подальшого розвитку:

- теорія державного управління;

- концептуальні підходи щодо сучасної моделі колективного впливу, яка застосовується для вирішення складних соціальних проблем та ін.;

- систематизації концепцій публічноуправлінських впливів;

- класифікація нормативно-правових актів України, яка стосується різних видів впливу;

- методологія державного управління в аспекті парадигми впливів в публічному управлінні.

Текст дисертації відображає оригінальний авторський підхід до вирішення заявленої проблеми у сфері державного управління, містить авторську концепцію та визначення. Чітко виділено власні дослідження й

пропозиції. Загалом, робота є науково обґрунтованою, дисертабельною та авторською.

Загальнонаціональне або світове значення дисертаційного дослідження

Дисертаційна робота І.В. Матвєєнко має велике значення для галузі науки «Державне управління», адже вона є першою роботою такого рівня за означеною темою. Зміст дисертації комплексно розкриває невирішені раніше наукові завдання щодо обґрунтування теоретико-методологічних аспектів системи впливів в публічному управлінні і дозволяє сформулювати нову парадигму впливів в контексті побудови взаємовідносин держави і суспільства. Теоретико-методологічне обґрунтування системи впливів в публічному управлінні сприяло не тільки побудові теоретичної моделі системи впливів в публічному управлінні, а й надало можливість сформувати методологічний підхід для розробки прикладної моделі системи впливів в публічному управлінні та визначити шляхи її реалізації. Перевагою дисертаційної роботи є запропоновані концептуальні основи побудови моделей впливів з акцентами на формуванні колективного суб'єкту впливів, що передбачає встановлення партнерства на всіх рівнях управління та ін. Розроблені теоретичні моделі та прикладні рішення можуть бути використані для формування нових державних стратегій, спрямованих на підвищення ефективності публічного управління та стабільність суспільних відносин. Враховуючи універсальність визначених теорій і методів, дослідження відкриває можливості для адаптації на міжнародному рівні, зокрема в умовах глобальних соціально-економічних та управлінських викликів. Практичні рекомендації сприяють розвитку демократичних процесів і покращенню якості взаємовідносин між державними інститутами та громадськістю. Результати дослідження останніх висвітлено в зарубіжних періодичних наукових виданнях, у тому числі, які обліковуються в базі Scopus і Web of Science.

Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях

Результати дисертаційного дослідження достатньою мірою висвітлені у 48 наукових працях, із них: 1 одноосібна монографія; 21 робота у фахових наукових виданнях України; 8 робіт у зарубіжних наукових періодичних виданнях (з них 5 – з індексацією у НМБ Scopus і Web of Science); 18 тез доповідей на науково-практичних конференціях, у тому числі - міжнародних та зарубіжних. У дисертаційному дослідженні містяться коректні посилання на спільні розробки.

Зміст реферату ідентичний основним положенням дисертації і не містить інформації, яка відсутня в дисертації. Наведені в рефераті наукові

положення, висновки та рекомендації повністю розкриті й аргументовані у тексті дисертації.

Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації

В дисертаційній роботі відсутній академічний плагіат, фабрикації та фальсифікації. В дисертації і публікаціях широко висвітлені результати власних досліджень здобувача. Ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження

Основні концептуальні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи мають практичне спрямування та можуть бути враховані при виробленні правових документів та діяльності суб'єктів публічного управління щодо впливів задля побудови спільних відносин, у тому числі в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України. Отримані в дисертації положення, висновки та пропозиції мають теоретичне, практичне та методологічне значення та можуть бути використані практичній діяльності органів державного управління та місцевого самоврядування, в науково-дослідній роботі, а також у навчальному процесі.

Зокрема, висновки та рекомендації наукового дослідження були використані:

- в поточній діяльності Департаменту соціальної та сімейної політики Одеської обласної державної адміністрації, зокрема взято до уваги пропозиції стосовно запровадження підходу колективного впливу при організації спільної управлінської діяльності, що сприяє забезпеченню реалізації державної політики у сфері соціальної підтримки і надання соціальних послуг сім'ям та особам, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у складних життєвих обставинах;

- в діяльності Березівської районної ради Одеської області щодо доцільності формування колективних зусиль при вирішенні складних соціальних проблем у громадах Березівського району, зокрема в частині проектування, реалізації спільних дій, контролю та моніторингу та внесення спільних корегувальних дій з урахуванням інтересів громад в процесі прийняття рішень, в тому числі в умовах воєнного стану та процесах повоєнного відновлення;

- в освітньому процесі Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України сформовані пропозиції та рекомендації запроваджено у навчальний процес та враховано під час розробки навчально-методичного забезпечення

вибіркової дисципліни ВК 4.4. «Державно-громадянське партнерство у сфері соціально-гуманітарного розвитку» на другому (магістерському) рівні вищої освіти зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»;

- в діяльності Одеської обласної організації ВГО «Комітет виборців України» взято до уваги пропозиції щодо доцільності запровадження нового концептуального підходу при встановленні партнерської взаємодії між органами публічної влади, громадськими організаціями та іншими зацікавленими сторонами на основі колективного впливу;

- в поточній діяльності Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень в межах реалізації міжнародного проекту «Зміцнення дружнього до дитини бюджетування на субнаціональному рівні», де автором дисертаційного дослідження надавалась комплексна експертно-методична консультація щодо розробки методології прогнозування та проектування розвитку громад на основі підходу колективного впливу в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Відзначаючи загальний високий рівень обґрунтованості науково-теоретичних положень дисертаційної роботи, її цілісність і логіку викладення матеріалу, доречно зробити декілька зауважень і звернути увагу на дискусійні положення дисертаційної роботи.

1. У дисертаційному дослідженні автором визначено різні види впливів в публічному управлінні та надано їх характеристику як елементам системи впливів в публічному управлінні. На нашу думку, дисертантом не в повній мірі приділено увагу сучасним викликам і тенденціям розвитку публічного управління, зокрема це стосується процесів децентралізації та цифровізації. Враховуючи, що ці процеси значно впливають на систему публічного управління, доцільно було б більш детально розглянути їхній вплив на побудову управлінських взаємозв'язків. Наприклад, варто було б дослідити, як децентралізація змінює конфігурацію публічноуправлінських впливів між органами публічної влади та суспільством, а також яким чином вплив цифрових технологій сприяє посиленню зворотного зв'язку між владою і громадянами, змінює характер управлінського впливу на користь більш гнучких, мережових та інтерактивних форм взаємодії.

2. У п. 3.3. дисертації автор надає характеристику політичному впливу в публічному управлінні та розглядає його з декількох аспектів, зокрема: акцентовано увагу на відмінностях між політичним впливом та політичною владою (вплив може проявлятися через неформальні канали (наприклад, через громадські ініціативи, медіа або лобістів), а не лише через формальні владні структури); вказано на взаємовпливі між політичним та адміністративним

рівнем управління; виокремлено види політичного впливу (прямі, непрямі, позитивні, негативні, маніпулятивні). Дисертант слушно робить наголос на впливі нових технологій, що пов'язаний із проявом глобальних процесів, які впливають на системи публічного управління в контексті національних та міжнародних політик. З цієї позиції, доцільним є більш чітке визначення політичного впливу в системі впливів в публічному управлінні. Це сприятиме уникненню неоднозначностей у його тлумаченні та забезпечить більш точну методологічну основу у запропонованій новій парадигмі впливів в публічному управлінні.

3. Характеризуючи інформаційний та комунікативний впливи як елементи системи впливів в публічному управлінні, автор дисертації приділяє увагу інформаційним війнам, інформаційним операціям, визначає проблему маніпулювання громадською думкою та робить наголос на домінуючій ролі інформаційно-комунікаційних технологій і процесах цифрової трансформації. Слушно відзначено, що в зарубіжних країнах здійснюється правове регулювання впливами в соціальних мережах, створено спеціальні інституції для взаємодії в цьому аспекті з Інтернет-платформами на рівні публічного управління та адміністрування, прийняті цілісні комунікаційні стратегії на рівні держави тощо. Враховуючи важливість цього процесу, і про це йдеться у дисертації, доцільно було б зробити окремий підрозділ у дисертаційній роботі, де визначити роль впливу цифровізації, що забезпечить більш глибоке розуміння системи впливів в умовах цифрових трансформацій.

4. У розділі 4 дисертаційного дослідження авторка розглядає теоретико-прикладні підходи щодо характеристики колективного впливу в публічному управлінні. Цілком слушним є висновок, що «колективний вплив розглядається як складна структура співпраці, де основними факторами побудови взаємодії виступають залучення та партнерство» (стор. 289-290). Вказано на доцільності впровадження підходу колективного впливу на рівні громад в Україні задля вирішення складних соціальних питань у умовах воєнного стану та у повоєнний період. З цієї позиції, автору дисертаційного дослідження слід було б приділити увагу особливостям запровадження підходу колективного впливу в українську практику, з урахуванням рівня налаштованості учасників (органів публічної влади та суспільства), акцентуючи увагу на комунікативному аспекті побудови партнерства та визначення рівня готовності до такого виду співпраці. Доцільним є врахування зарубіжного досвіду щодо формування потужної міжінституційної мережі комунікацій або розроблення комунікаційних стратегій, які визначаються як інноваційні інструменти стимулювання громадськості здійснювати вплив на політику та встановлювати спільну діяльність.

5. У пункті 5.3 дисертації «Визначення, види і форми впливів в правових актах України» автор зазначає, що шляхами розповсюдження впливу є ЗМІ, ЗМК та соціальні мережі (стор. 332). Вважаємо, що авторська позиція потребує посилення з урахуванням ключової ролі ЗМІ, ЗМК та соціальних мереж, не лише як каналів поширення впливів, а й як інструментів протидії маніпулятивним впливам. Доцільно деталізувати їх значення у формуванні стійкості суспільства до дезінформації та інформаційних маніпуляцій, а також розкрити їхню роль в умовах воєнного стану, оскільки запровадження такого адміністративного режиму впливає на звичайні правові рамки та призводить до обмеження деяких прав та свобод людини.

6. У запропонованій авторській системі впливів у публічному управлінні та адмініструванні доцільно виокремити особливості її застосування в державному управлінні, місцевому самоврядуванні та громадській діяльності. Так, у підпункті 5.4 дисертації автор зазначає різні види впливу суб'єктів публічного управління та адміністрування, підкреслюючи їхню впливову функцію в державі. Найбільш широкий спектр впливів спостерігається на рівні місцевого самоврядування, тоді як впливи з боку суспільства є обмеженими.

Разом з тим, висловлені зауваження та рекомендації носять переважно дискусійний характер і не знижують загалом високого теоретичного рівня представленої дисертаційної роботи.

Загальний висновок

Зазначені зауваження суттєво не впливають на зміст дисертації, носять дискусійний характер та не знижують наукової вагомості представленого дослідження. Дисертаційна робота І. В. Матвеєнко є самостійною та завершеною науковою працею, містить результати, що у сукупності вирішують важливу наукову проблему стосовно наукового обґрунтування теоретико-методологічних аспектів системи впливів в публічному управлінні та виробленні на цій основі практичних пропозицій щодо їх запровадження.

За рівнем наукової новизни, отримані в дисертаційній роботі результати, є помітним внеском у розвиток галузі державного управління, що значно розширює межі наукових розвідок і пропонує нові шляхи щодо осмислення теоретико-методологічних аспектів системи впливів в публічному управлінні.

Зміст дисертації відповідає спеціальності 25.00.01 – теорія та історія державного управління.

Дисертація виконана на високому теоретичному рівні, за своїм змістом та сукупністю отриманих наукових результатів відповідає вимогам пп. 6-9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук,

затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, а Ірина Володимирівна Матвеєнко заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.01 – теорія та історія державного управління.

Офіційний опонент –

доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри державного управління
і місцевого самоврядування Національного
технічного університету
«Дніпровська політехніка»

С. А. Квітка

Підпис Квітки С.А. засвідчує:

*Ученій секретар
СВР Д.С. 20. 05*

Ірина Т. Хомин